

DUDU KUŞLARI

Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)

Genel bakış

Moliere'in Les Precieuses Ridicules (Gülünç Kibarlar) orjinal adıyla kaleme aldığı oyun ilk olarak 18 Kasım 1659'da sahnelenmiştir. Töre ve gelenek komedyası türünde yazdığı ilk eser olarak parlak bir başarı kazanan oyun Moliere'in diğer oyunlarında olduğu gibi güldürmekten öte bir takım eleştirileri amaçladığı için bazı kesimler tarafından da tepki görmüştür. Ahmet Vefik Paşa bu eseri yine bir perde olarak "Dudukuşları" adıyla düzyazı şeklinde tercüme etmiştir. Eserin başlığından itibaren başarılı bir tercüme yapmış olan Vefik Paşa isimlerde ve konuda eserin orjinaline bağlı kalmakla birlikte bazı bölümlerde kendi kültür ve edebiyatımızdan motifler kullanmıştır.

Kişiler

Gorci: Paris'in seçkin burjuvalarından birisi olan, iyi niyetli bir adamdır. Kızı Madlon ve yeğeni Katos'u tanıdığı iki genç ile evlendirmek ister.

La Granj: Kızlardan yüz bulamayan ve onlara karşı kinlenerek oyun hazırlayan gençtir.

Kruazi: Kızlardan yüz bulamayan diğer bir genç, La Granj ile kızlara oyun oynamayı kabul eder.

Maskaril: Le Granj'in uşağı, kendini Marki Maskaril olarak tanıtır ve kızları etkilemeyi başarır.

Jodele: Kruazi'nin uşağı, kendisini Kont Jodele olarak tanıtır ve kızların gözünde itibar görür.

Katos: Gorci'nin yeğeni, Kibarlık ve asalet özentisi olan, sürekli Madlon ile gezen bir kızdır.

Madlon: Kibarlık ve asalet özentisi olan, Gorci'nin kızıdır.

KONU

Parisli bir burjuva olan Gorci kızı Madlon ile yeğeni Katos'u, La Granj ve Kruazi adında iki kişiyle evlendirmek istemektedir. Kendisinin bu adamlara güveni tamdır. Fakat okudukları romanların etkisiyle kibarlık hastalığına yakalanan kızlar aradıkları özellikleri taşımadıkları gerekçesiyle Gorci'nin uygun bulduğu adamları kabul etmezler. Ayrıca reddetmekle kalmayıp onları

aşağılarlar. Bu duruma içerleyen La Granj ve Kruazi bu kızlara bir oyun hazırlayarak intikamlarını almaya karar verirler. Planladıkları gibi uşaklarını kılık değiştirmiş vaziyette kızların evine gönderirler. Uşaklardan biri Marki Maskaril, diğeri de vikont Jodele adını alarak kızlara yaklaşılmaya çalışırlar. Onları etkilemek için saçma sapan anlamsız şiirler okuyarak dans ederler. O dönemde kibarlığa özenen insanlar arasında çok iltifat gören bu tarz hareketler kızların oldukça hoşuna gider. Nihayet evde bir eğlence düzenlemeye karar verirler. Çalgıcılar ve davetliler geldikten sonra La Granj ve Kruazi içeriye girerler ve uşaklarının üzerlerindeki elbiseleri ve takma saçları çıkararak onların gerçek kimliklerini kızlara gösterirler. Kibarlık budalası kızlar bu durum karşısında şaşkına dönerler. Gorci kızına ve yeğenine sitemli sözler eder.

OLAYLAR

Uşakların kibarlığı Kızların tavırlarından alınan gençler, kızlara ders vermek için plan kurarlar ve her ikisi de uşaklarını kibar bir şekilde istedikleri kılığa sokup kızların evine gönderirler. Her iki uşak da çok kibar davranacaklar ve kızların dikkatini çekecekler ama kibarlık maskeleri altında saçmalıklar çıkarmaya da özel önem vereceklerdir. Uşakların ilki Marki Maskaril rolü ile Madlon ile tanışır. Maskaril, Madlon'u kibar konuşmalarıyla ve tavırlarıyla kendisine âşık eder. Maskaril, Paris'i nasıl bulduklarını ve kimleri misafir ettiklerini sorar. Madlon Paris'in kibarlık ve zerafet merkezi olduğunu söyler. Bir tanıdıklarının onları bir takım şairlerle tanıştıracığını söyler. Maskaril onların hepsini tanıdığını ve sürekli kendisini ziyarete geldiklerini belirtir. Konuştukları her konuda fikri ve bilgisi olduğunu gösteren Maskaril Kızları çok etkiler. Diğer uşak ise Kont Jodele kılığıyla gelir. Birbirleriyle orduda tanıştıklarını söylerler. Jodele el bombasıyla yaralandığını hatta izlerinin durduğunu söyler. Katos eli kılıç tutan erkeklerden çok etkilendiğini dile getirir. Kızlar uşakların kibarlıklarına öyle inanmış ve onlardan öyle etkilenmiştir ki kendi dışarıklarını ve acemiliklerini göstermemek

için ezilip büzülürler. Maskaril, Jodele'e arabasıyla kızları gezdirmeyi teklif eder fakat kızlar dışarı çıkamayacaklarını söylerler. Bunun üzerine eğlence tertip etmek isterler.

Kızlardan alınan intikam Maskaril, kızlar dışarı çıkamayız deyince kemancıları çağırtıp dans etmeyi teklif eder. Kızlar bu teklifi kabul ederler. Ortamı biraz da kalabalık hale getirmek için misafir çağırırlar. Maskaril ve Jodele kızlarla dans etmeye başlar. O sırada La Granj elinde bastonla gelir ve Maskaril ile Jodele'a kızmaya başlar ve çapkınlar, kaç saattir sizi arıyorum der. Madlon ve Katos ne olduğuna anlam veremez. Kruazi, nasıl olur da uşaklarını kendilerinden daha iyi ağırladıklarını sorar. Hatta kendi paralarıyla bu balonun olduğunu söyler. Madlon uşakları olduğunu duyunca şok olur. La Granj, uşaklarının kendilerine ait kıyafetleri giydiklerini ve eğer onları sevmek istiyorsanız bu kıyafetler olmadan sevmeleri gerektiğini söyler. Gorci eve gelir ve olan biteni görünce Madlon'u azarlar. Madlon pişman içinde çok büyük oyuna geldiklerini ve bunun intikamını alacağını söyler.

Tema

Özentilik İnsanlar oldukları halden başka bir hale bürünmeye çalışırken kendilerini küçük duruma düşürebilirler. Karşıdaki insanı aşağı görüp küçümseyerek kendini aynı durumda bulabilirsin.

Karakter İncelemesi

Madlon (Kendini beğenmiş)

Karakter Kibarlık takıntısı olan, karşıdaki insanları küçümseyen ve aşağılayan biridir. Babasını bile beğenmeyen ukala tavırları olan bir karakterdir. Kendini beğenmiş tavırlarıyla insanları sınıflandırmaktadır.

Aktivite Genellikle kuzeni Katos ile hareket eder. İkisinin de kibarlık takıntısı ve cemiyet hayatına karışma özentisi vardır. Kont ve Marki kılığına girmiş uşaklarla sohbet edip onlara karşı ilgili davranırlar. Madlon, eğlence fikrini kabul eder ve La Granj'in gelmesiyle tüm oyun ortaya çıkar. Küçük gördüğü insanlar karşısında küçük duruma düşer.

Kişiler Madlon, kuzeni Katos ile birlikte babası Gorci ile konuşur ve gençleri neden beğenmediklerini anlatır. Marki kılığına girmiş Maskaril ile uzunca bir sohbet eder. Eve gelen La Granj tarafından dalga geçilerek gülünç duruma düşer.

ÖRNEK OLAYLAR

Özenti Madlon okuduğu kitaplardan öyle etkilenmiş ki her şeyi kitaplara göre yaşamak ister. Babasına gençlerin hemen evlilik konusuna girdiğini, kibarlık ve zarafet usulünde böyle olmadığını dile getirir. Madlon- Ab, peder! bu sizin dediğiniz son derece bayağı... pek de pırpırı sözül! Böyle lâkırdı söylediğinize ben utanıyorum. Siz biraz zarafeti etvarı ve havaları sorup öğrenmeli. Gorci-Benim hava, mani ile işim yok... Hem neme lazım... Sana derim ki akti nikah bir mübarek şeydir. Oradan söze başlamak doğruluk alameti... Madlon- Aman Yarabbi! Eğer cihan size benzeseydi roman güzarişleri acaba nice olurdu! Acaba ne güzel şey olurdu. Ferhat dağ delmezden Şirini hop alırdı, Mecnun can kütah etmezden pilav zerdeyle az günde Leyla'ya kavuşurdu... Siyavüş Sevdabeyi aramaz, denizler aşmaz. Husrev tez elden Ruşen visaliyle kam bulurdu. Gorci- ne haltereder bu... neler sayıklar?...Madlon- A peder, işte kardeşim, size hikmetini benim gibi o da söyler, akit ve visal, çok felaketlerden, sergüzeştlerden sonra gelir hep... Bir Bir âşıkız, makhul olmıya beyanı hali iştiyak bilmek, lutûf ve uzubetle yol alarak ileri gitmek; rikkati fuat, badehu hicranı ateşi suzan ibraz eylemek, yoluyla erkaniyle deprenmek, bizi fethü teshir eylemekte bezli cit etmek, tekapuları aşk yolu kaidesine uymak lazımdır... Canım, evvela mesirede, yahut meclisi ahbapta, ya bir mev'iza cemiyetinde, kilisede bizi görüp vurulmalı, cigergâhtan fitil almalı, melûl ve mahzun efkâr içinde ondan savuşup sevda gezdirip ahlar etmeli, mihnet çekmeli, gene mahbubeden narını bir zaman mektum tutmalı, meclisinde bulunmıya sâyedip gelip gitmeli, sohbet zamanında ortada bir alaka bahsi açıldıkta dakik ve rakik efkâr dökerek hüner saçılmalı. Günler geçip de beyanı aşkın dahi sırası geldikte bir bahçelikte, ya bir tenhada o dahi olur: amma dilara gazap gösterip kurande eder. Yüzümüz ateşi gayızla yanar müştaki, huzurdan nice müddet dureder, sonra aşık bizi yumuşatır, aşk lakırdısı dinletmiye yap yap alıştırır, bizden de çarnaçar sevmek vadini koparır. Bundan sonra da engeller gelir: mukarrer olan bir alakaya nice rakipler arkuru varıp; babalar, hısımlar eziyeti, muhalefeti; zâhire aldanmaktan, naşi gafletle kıskançlar; gayret, haset, gücenmek, infial, ondan şikâyet ve iptizal ve kıssı alâ haza... neler, neler. ..İşte zarafet adeti bilenler içre işler öyle döner, gerçekten irfanı olan kişi bunlardan atlayıp müsamaha edemez, asla edemez... nerede kaldı zıppadak nikah bahsini açmak, muhabbet çilesini, akitname yazılırken çekivermek, roman kavaidi müstakarresini öbür ucundan tutup ters sürüme... aman, bu, olmaz... Pırpırı esnaf makulesi böylesin işler, insan olana nice yakışır böyle revişler! Hayale bile

geldikçe, aman yüreğim kalkar: gönlüm bir fena bulanır.

Kendini beğenmiş Gorci, kızlarla gençleri neden beğenmedikleri hakkında konuşurken isimleriyle hitap eder ve Madlon artık bu isimleri beğenmediğini dile getirir. Hatta babasını kaba bularak kendisi gibi bir kızın nasıl olur da böyle bir babadan geldiğini dile getirir. Gorci- Ben Sanırım bunların ikisi de bozmuş, dırdırlarından bir şey anlayamam. Bak Katos, sen de Madlon, dinle. Madlon- Aman ihsan edin, peder, şu garip isimleri terkeyleyiniz. Gorci- Garip isimler mi? Ne halt eder, bunlar sizin... Madlon- Tanrım! Ne kadar bayağı efkâr! Bence benim şaştığım bir yer var: Benim gibi zeki, suhanver, nasıl acaba sizin kızınız olmuş... Alemi kelâmda Katos, Madlon namları asla söylenmiş midir? Dünyanın en âlâ romanını böyle adlarla, bozmaya kâfi olduğunu ikrar etmez misiniz bari?

Aşağılayan Madlon'un hizmetçisi birinin geldiğini ve görüşmek istediğini söyler. Madlon hizmetçisinin bu söylemini hiç beğenmez ve onu aşağılayarak nasıl söylemesi gerektiğini ona belirtir. Marot- Bir uşak gelmiş, siz evde iseniz, ağası gelip sizi görecekti. Madlon- Budala! Öyle kaba söylememeye alış: "efendim, bir lazımlu, sizin arzı didar etmek hazırlığında bulunduğunuzu istifsar eder." demeli, ahmak! Marot- Ben ne bileyin. Ben ilâtince öğrenmedin ki... Ben sizin gibi destan okumam! Madlon-Bak şıı carisel! Hem kel, hem fodul, ah, dayanılmaz! Ey kim imiş onun efendisi? O acaba kimin ademisi.?

La Granj (kindar)

Karakter Kızların kendilerini beğenmemişinden ve takındıkları tavırdan dolayı oldukça hoşnutsuzdur. La Granj, ders vermek isteyen ve yapılanları hazmedemeyen kindar biridir.

Aktivite La Granj reddedilmeyi kabullenemez ve Kruazi'ye kızlardan intikam almak istediğini söyler. Bir intikam planı hazırlayarak uşaklarını kibar beyfendiler olarak hazırlar ve kızların evine yollar. Eğlence sırasında ortaya çıkarak kızlara haddini bidirere intikamını alır.

Kişiler La Granj, Kruazi ile kızların hareketlerini doğru bulmadığını söyler. Gorci ile karşılaşır ve kızların kötü davrandığını söyler. Sonunda Madlon ile konuşarak onların beğendikleri kibar beyfendilerin uşakları olduğunu söyler.

ÖRNEK OLAYLAR

Hoşnutsuz La Granj, Kruazi ile kızlara yaptıkları ziyaretten bahseder ve memnun olmadığından söz eder. Kızların tavırlarının çok yanlış olduğunu belirtir. Kruazi-Bir yüzüme bakınız ama gülmeyiniz. La Granj -Ne var, a canım ? Kruazi- Şu bizim ziyarete ne dersiniz acaba? Memnun oldunuz mu? La granj- Sizin kavlinizce, ikimizin de memnun olmamız, mehel mi? Kruazi- Ey doğrusu ya pek de değildir. La Granj- Bence, ben size ikrar edeyim pek münfail oldum, arlandım. Bu taşralı çifte kumrular gibisi hiç görülmüş mü? Öyle istiğna, o tegafüller, bizim gibi iki edip adama o hakaret muameleleri... bize sandalya gösterip oturtmayı güçle körlerine yedirebildiler. Hiç bu kadarda kulaktan kulağa fısıldaşmalar, esneyip göz ovuşturmalar, öyle bir düzüye saat sormak edepsizliği, her ne ki diyebildik ise evet hayır ile cevap vermeler, hasılı, cihanın en aşağı adamları olsak o duduğuşları bundan dun muamele etmeleri kabil olmazdı. Bunu, bak insafça söyleyin.

Kindar La Granj, kızların tavırlarından olan rahatsızlığını dile getirdikten sonra onlara ders vermek ister. Kruazi'ye onlara öyle bir oyun oynalım ki insan tanımayı öğrensinler der ve planını anlatır. Kruazi-Zannım yürekten alınmışsınız, ziyade mağzup olmuşsunuz ki. La Granj-Zahir!Oldum. Hem de bir surette ki bu irfansızlıklarından intikam alacağım. Bizi saymadıklarının sebebini biliyorum ya... Zarafet derdi yalnız şehrimizi kokutmadı, taşralara da sirayet etti. Hisselerini ondan bu zevzek kızlar bol bol alıp yutmuşlar... Onlar şimdi bir zarafetle irfan delisi, şive kumkuması kesilmiş... Yanlarında kişi makbul olmak için ne lazımdır, ben anlıyorum. Bana uyarsanız ikimiz onlara bir oyun oynarız ki hamakatlerini kendilerine gösterir, insan tanımalarını dahi onlara öğretiriz. Kruazi- Ey nasıl olur? La Granj- Bir uşağım, var, adı Maskaril! Niceler indinde bir türlü irfan sahibi sayılır: zira bugünlerde irfandan, ucuz bir şey yok. O, kibarzadeliğe şâtır, bir ipsiz sapsız sayıklar, şaklabandır. Zarafet yapmak, ebyat söylemek, tefahürü ile sair hizmetkârlara hiç iltifat nigâhı etmez. Anlara hayvan nazariyle bakar. Kruazi- ala! Ne yapmak niyetindesiniz? La Granj- hele ne yapacağımı geliniz de size anlatayım.